

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

МАЛА ПРОЗА УКРАЇНИ

Тарас КОКОВСЬКИЙ

ЦВІТ СПОРИШУ

Новели, оповідки, бувальщини

 Bohdan

Серію «Мала проза України»
засновано 2019 року

Коротка проза Тараса Коковського — розмаїття пластів
буття. У центрі кожної новели чи оповідки — людина,
її помисли, радощі, печалі, спокуси й спокути,
сподівання і звершення, здобутки й утрати...
Але все освячується любов'ю. Ми — зерна Господні,
освячені нею. Допоки любов — доти й життя.
Зростаємо й топчемо стежки чи дороги.
Вони рівні перед ликом Його, вони однаково значимі,
то лише нам здається інакше. Дрібненька квіточка
споришу — найнижчої трави України —
чи не вартніша від найрозкішнішої троянди.
Бо спробуй витопчи той спориш! Спробуй винищ
такий стійкий, такий витривалий народ.
Ця книжка адресована широкому колу читачів, кожен
знайде у ній щось близьке, суголосне долі чи душі.

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

Чому цвіт споришу? Бо то така чіпка
до життя рослина — топчи — не витопчеш!
Така переплетена — не виполеш до останку.
І лагідна до стіп, і цілюща, і цвіте хоч
дрібненько, та рясно. Справіку була на наших
теренах, не принесена чужими...
А найперше — росте уздовж стежок і доріг.
Трава подорожнього.

Вона зосталась молодою

Тітці Софії та жіноцтву УПА
присвячується

I.

Софія лежала посеред лісу, котрий стільки разів рятував її та побратимів. Над головою — клаптик неба поміж високими та густими кронами дерев. Останнє, що бачила. В дівочих очах повільно згасало життя... «Невже це кінець?»... Було боляче лише спочатку. Згодом вже ні. Не відчувала нічого. Втім, цей біль у порівнянні з попереднім, у в'язниці, — ніщо, бо він — лише фізичний, а той шматував, нищив, розчавлював тіло й душу. «Боже, як хочеться жити!»

— Всьо, подохла, сволочь. Хотела убежать, — ти смотри! — От нас не убежишь!

Енкаведист штурхнув дівчину ногою, аби перевідчитись, що мертва.

— I што с ней теперь делать?

— Оставім пока здесь, вернёмся і доложім начальству. Пускай оно решает.

— Ладно, скажі лейтенанту. Возвращаемся.

До хати, що тулилася до лісу, постукав старший лейтенант НКВС з автоматом ППШ на плечі.

— Єсть хто дома? Откройте!

— Зачекайте, зараз!

Двері відчинились, і на порозі з'явився підстаркуватий чоловік.

— Що вам від нас треба, пане офіцере?

— Конкретно от вас — нічого. Там, в лесу, лежіт убітая девушка, нужно похороніть. Я понятно виражаюсь?

— Так.

— Ісполняйте.

Офіцер рвучко повернувся і пішов до автівки, що стояла неподалік. За мить вона щезла у куряві. Чоловік ще трохи постояв на порозі і вернувся до хати.

— Слухай, Дарко, треба піти до Чабанів — най би дали коней, відвеземо її на цвинтар до Загір'я.

— Господи, поможи!

— Та не бійся! Бачиш, якщо він вже сам приїхав, нема чого боятися. Дивно, що вони її не забрали відразу, а лишили в лісі?

— Бідна... Чия ж то дитина?

— Зодягайся і йди. Най Чабан сам приїде і нікого з собою не бере. Так йому й скажеш, чуєш!

— Та чую, чую!

— І скажи, най перекаже комусь в Загір'я, що треба викопати яму на цвинтарі.

Вечоріло. Чабан приїхав кіньми під вечір.

— Що сталося, Петре, що вони її не забрали?

— Певно, було не до того, — шукали криївку.

— Ти передав, щоб у Загір'ї викопали могилу?

— Так, коло цвинтаря буде чекати Павло Чубинський.

— Треба взяти трохи соломи, щоб накрити її, як будемо везти, і рискалі.

— Хутко, бо темніє. Ти знаєш, де вона?

— Та що тут знати, — триста метрів від хати, на початку лісу.

— Ти щось бачив?

— Не бачив, але чув постріли, голоси москалів, потім усе стихло.

— І хто її видав?

— Бігме, навіть не здогадуюся.

— Ходімо до лісу.

На обличчі та одязі дівчини запеклася кров. Чоловіки поклали тіло на воза і накрили соломою. Коні насторожилися й злякано заіржали.

— Тихо, тихо. Гайта, вйо.

До Загір'я якихось кілька кілометрів. Якщо прямо через ліс — то ближче, але дорога там кепська, до того ж учора йшов дощ. Отож подалися довкола. Їхали мовчки, оглядаючись на всі боки. Тепер такі часи, що най Бог боронить! Не знаєш, хто і коли на тебе щось бовкне. А тоді — прощавай!

II.

В камері було зимно й вогко. За ніч вона так змерзла, що не могла рухатись, лише тремтіла від холоду. Думала: «Хоч би не застудитись! Я витерплю! Я сильна! Боже, дай мені сили! Тільки б не били більше і не знущалися!».

— Арестованная, на виход! — Конвоїр повів її довгим тюремним коридором з обшарпаними стінами і багатьма дверима. В кінці коридору у дверях, тримаючи руку в кишені галіфе і потягуючи цигарку, на неї чекав капітан НКВС.

— Ну што, красавіца, поговорім? Часовой — свободен пока.

— Єсть, товарищ капітан.

— Проході в кабінет! Как там тебя зовут — Альонка? Чево молчіш?

— Я вже все вам сказала!

— То, што ти сказала, ми і без тебя знаєм, учительніца, понімаєш лі.

— То чого вам ще від мене треба?

— Вот-вот. Будеш молчать — скажу ребятам, чтобы к тебе опять применілі допрос с прістрас-тієм.

— Та ви звірі!

— Не скажеш, где бункер — прістрелю своїми руками!

— Я нічого не знаю. Відпустіть.

— Даю тебе останній шанс — якщо до завтра не
расколешся, пеняй на себе. Часовой! Уведі!

— Єсть, товарищ капітан.

В камері її переслідувала лише одна думка: «Що
робити? Як звідси вибратися? Що з Миколою?».

Софія вчителювала в навколишніх селах. За-
кінчила курси медсестер і лікувала поранених
в боях з енкаведистами повстанців. А ще — була
зв'язковою. В одній з сутичок із загоном НКВС
поранили молодого бійця. Його переховували
люди, а вона потай, вечорами, навідувалася до
нього, промивала рани, перев'язувала. Тиждень
тому їх викрили. Невже це отой настирливий по-
встанець із сусіднього села, що весь час чіплявся
до неї і дістав одкоша?

До ранку майже не стулила очей. Тіло боліло
від побоїв, а холод не давав зосередитись. Вранці
виник план. Скаже енкаведистам, що відведе їх
до криївки, а сама спробує дорогою втекти. Там
скрізь ліс, хащі! Вона молода, сильна, їй лише
двадцять вісім!

Крізь ґрати до камери завітав сонячний про-
мінчик. Вересневий день обіцяв тепло.

— Арестованная, на виход!

Знову той самий кабінет. Гладко поголений
капітан сидів за столом, переглядаючи папери.

Крізь вікно вона помітила на подвір'ї автівку, а поруч неї вояків.

— Ну что, надумала? Ілі продовжим фізическіє упражненія?

— Я скажу.

— Только не вздумай врать, а то я вас знаю, бандеровское отродье!

— Я покажу, де криївка.

— Ну і где?

— Треба їхати в Ліщину, до лісу, там покажу.

— Смотри, еслі врьошь — до следующего дня не дотянешь. Пристрелім і под сельсоветом положім, — отдыхать. — Часовой!

— Слушаюсь, товарищ капітан!

— Лейтенанта Кольцова ко мне.

— Есть!

Лейтенант з'явився за кілька хвилин.

— Товарищ капітан, лейтенант Кольцов, по вашему приказанію прібил.

— Лейтенант, відішь ету дівіцу?

— Так точно.

— Она обещает показать бункер. Возьмьошь десять бойцов і поедете в Лещіну.

— Слушаюсь.

— Да, будьте осторожни, а то ета bestія может что-то викінуть.

— Так точно.

- Видайте кожному бойцу гранати.
- Разрешітьте ісполнять?
- Ісполняйте!

III.

Автівка з енкаведистами зупинилася поруч із лісом. День видався чудовий. Два тижні, які вона провела у камері, здавались вічністю. Гадала, що вже ніколи не побачить сонця, неба, не вдихне на повні груди п'яного, свіжого повітря... Таки сталося. Вони їй повірили. А може, просто вдали, що повірили? Вона сиділа мовчки в кузові автівки в оточенні бійців загону НКВС. Час від часу, поки вони їхали, лейтенант відривав свій погляд від лісу і спостерігав за нею. «Ще зовсім молодий» — подумала Софія. «І що їх привело сюди? Хто їх кликав? Хочуть скрізь свій комунізм збудувати. Визволителі...Вимордували людей в себе, а тепер хочуть ще й нас вимордувати».

- Далеко ещю? — обізвався лейтенант
- Їдьте он туди, до тієї смереки.
- Какой такой смереки, йолкі что лі?
- Нехай буде по-вашому.
- Водітель, сварачівай налево! Остановішся возле елі!

Вантажівка спинилася біля лісу.

- Ну, куда дальше? — спитав її лейтенант.
- Он туди.
- Всем снять оружие с предохранителя!

— Я піду перша, а ви за мною.

— Ви, двоє, — следуйте за неї. Остальние, по четири человека налево і направо, на расстояннї десяти метрів. Пошли! І смотрите в оба!

Ліс був густий, захарашений кущами. Саме на це вона й сподівалася. Йшла, приглядаючись, де хащі густіші. Свіже повітря додало їй сили, хоч відбиті на допитах п'яти боліли так, що вона, йдучи, відчувала біль від найменшого камінчика. «Ще один ковток повітря, ще кілька кроків і треба бігти». Думки були зайняті лише одним — «Як цими зболеними ногами бігти якомога швидше?» Серце калатало так, що мало не вискочило з грудей. Якоїсь миті вона кинулась у хащі і помчала щодуху вперед, не оглядаючись.

— Стой! Стой, кому говорю! — кричали їй услід.

— Стой, стрелять буду!

Автоматна черга розірвала вранішню тишу. Щось боляче вдарило у спину. «Не вдалося». Софія схопилася за стовбур дерева і повільно сповзла додолу. «Це кінець. Прощайте, мамо й тату. Прощавай, світе!»

IV.

— Слава Ісусу Христу!

— Слава навіки! Ну що, Павле, готово?

— Ще трохи, хлопці вже закінчують копати яму. Лишіть коней тут і ходім.

— Візьмемо її з воза і покладемо он там, коло стежки.

— Треба накрити сіном.

— Ходімо, хутко.

Загорнувши тіло в полотно, віднесли до стежки, а згодом поклали в могилу... Перехрестилися, змовили «Отче наш» і «Богородице Діво».

— Упокій, Господи, рабу Твою, і сотвори їй вічну пам'ять.

— Амінь.

— Хай спочиває з Богом!

— Файна була дівчина...

— Шкода, що незаміжня і не лишила після себе дітей.

— Хіба вона одна така?

— Рушаймо. Тримайте язик за зубами. Щоб нікому ні слова!

Через двадцять літ на могилі «Оленки» поставили хрест. Наразі тільки хрест. Але місцеві добре знали, хто тут похований, і доглядали могилу. 1991 року на хресті з'явився напис, хтось посадив калину. Поруч — могила вояків УПА і синьо-жовтий стяг. Зі світлини на хресті дивиться молоде, щире, усміхнене дівоче обличчя. Вона назавжди зосталась молодою...

Weltmeister

I.

Навіть помислити не міг, що отак, неждано-негадано, отримаю подібну пропозицію. Вранці викликав до себе «шеф».

— Романе, до Німеччини поїдеш?

— Я? — ошелешений почутим, закликав на місці і мало не втратив дар мови.

— Не хвилюйся, із закордонним паспортом допоможемо, кошти на дорогу дамо.

— А чому таке щастя випало саме мені?

— Колектив районного Будинку культури їде на міжнародний фестиваль, потрібен перекладач.

— Та я ж не перекладач!

— Зате знаєш німецьку краще за деяких перекладачів. Чув, як ти «шпрехав» під час укладання контракту з німцями минулого місяця. То що — поїдеш?

— Це так несподівано. Треба подумати. Я ще жодного разу не був за кордоном!

— Поїздка через місяць. Поміркуй до завтра.

— Гарзд.

Отакої! Ну й дива. Понад усе переймався тим, що доведеться летіти літаком. На той час більшість моїх знайомих і друзів вже мали цей досвід. Я ж у свої сорок два роки досі ніде не літав і страшенно боявся літаків. Вони здавалися мені най-

небезпечнішим видом транспорту. Ще б пак! Де ти подінешся на такенній висоті, як раптом щось станеться? Що робити, коли раптом знудить?

II.

В усьому була «винна» моя німецька. В середній школі, окрім дещиці завчених фраз, так нічого й не навчився. Воно й не дивно, адже наш учитель німецької Микола Йосипович водночас був ще й учителем англійської та співу і міг навчити хіба що абетки. Але я на нього не ображаюся, бо він був добрий чоловік, а іншого «іноземця» в школі не було. Отож навчав як міг. Звісно, співав він краще, а ще краще грав на акордеоні. З-поміж усіх його талантів, гра на акордеоні мені подобалася найбільше. Своїми дивовижними звуками він зачаровував мене! Я був у захваті від вишуканого перламутрового оздоблення і чорно-білої клавіатури. До того ж він мав ім'я — «Weltmeister»! Згодом довідався, що його було виготовлено в Німеччині. По закінченню уроку співу, коли вчитель робив записи у шкільнім журналі, я тихенько підбирався до стільця з акордеоном, оглядав його з усіх боків і гладив рукою.

— Що, подобається акордеон, Романе?

— Так.

— Хочеш, вчитиму тебе на ньому грати?

— Так!

— Спершу поговоримо з твоїми батьками, гаразд?

— Ага.

Батьків довго вмовляти не довелось. Їм було на руку, що я не вештатимусь невідомо де, а матиму заняття. Тож двічі на тиждень, по обіді, ходив до Миколи Йосиповича додому і вчився грати на акордеоні. Моїй радості не було меж. Не біда, що десятирічному хлопчаківі той «Weltmeister» був завеликий і заважкий. Я мав такий неймовірний потяг до тієї науки, що міг би розтягнути міх ще більшого інструмента. У голові постійно крутилися мелодії та пісні, почуті по радіо.

— Миколо Йосиповичу, а звідкіля у вас цей акордеон?

— Яюсь розповім, не сьогодні.

— Правда, що він німецький?

— Що правда, то правда, — вміють німці робити.

III.

Закінчивши школу, вступив до вишу в обласному центрі. Звісно, як у кожному виші, в нашому теж була в пошані художня самодіяльність. Під час студентських вечорів і вечірок, пісенних конкурсів я «вишивав» на трофейному акордеоні, який придбали для мене батьки — викупили в районного воєнкома. Він привіз його з Берліна, хоч сам грати не вмів. Тримав удома «для краси».

Мій репертуар складався з українських, польських, російських, німецьких пісень. Польської навчитися було найлегше — до Польщі було рукою подати, до того ж чимало наших місцевих людей знали польську дуже добре. Щодня, через портативний приймач, слухав «Radio Jedynka». Приятель — ще той книголюб, прилучив мене до читання детективів польською. На той час шедеври світового детективного жанру можна було прочитати здебільшого цією мовою. У книгарні іноземної літератури була окрема полиця з книжками кишенькового формату в м'якій палітурці.

З німецькою було значно гірше. Я виконував на ній кілька естрадних пісень, завчивши слова напам'ять. Ох, ця німецька!

Якось одружувався мій однокурсник. Запросив на весілля до місцевого кафе, з тим, щоб я трохи розважив гостей. Довго вмовляти не довелось — пісні я виконував залюбки, а тут можна було ще й поїсти чогось смачненького. Для студента — це неабияка удача. Згодом підійшов незнайомец і повідомив, що зі мною хоче поспілкуватись одна пані. Я був заінтригований. Пані була пенсійного віку, шляхетна, в гарненькому капелюшку. Чемно привітався і відрекомендувався:

— Роман.

— Юначе, ви співали оту пісню *sehr gut*, але ваша вимова доволі кульгава. Якщо бажаєте, можемо зайнятись німецькою. Безкоштовно, звісно.

Незнайомка — Ельза Францівна, виявилась викладачем німецької. Двічі на тиждень я відвідував її в старому будинку з колонами на околиці міста — колишньому помешканні польського лікаря. За рік таки «заговорив» німецькою з берлінським акцентом.

Ми говорили про Гете, Ремарка, Рільке, Бетховена. Ельза Францівна пригощала чаєм з тістечками власного приготування і чудовим вишневим варенням.

— *Bitte, mein lieber Freund.*

— Дякую, Ельзо Францівно, ваші тістечка і варення неперевершені!

— Не забувайте щодня читати кілька сторінок німецькою.

— Авжеж, обіцяю.

Обіцянку, звісно, дотримував не завжди, адже студентське життя насичене стількома подіями, постійно бракувало часу. Та як би там не було, я був вельми вдячний Ельзі Францівні за німецьку і незабутнє чаювання. По закінченні вишу опинився в іншому місті. Час від часу телефонував до неї. Вона щоразу ретельно перевіряла вимову і наполягала на спілкуванні німецькою.